

מערך שיעור למורה

מדע או חיים?

שיעור זה עוסק בתפקידה של הביולוגיה במאבקם של חוקרים יהודיים בגטו ורשה על שמירת צלם האדם.

מטרות השיעור:

- עיסוק בזיכרון השואה- רבים מהנספים שהשאירו אחריהם צוואה או מכתב ביקשו שזכור אותם ואת שאירע להם. עצם העיסוק בסיפורים שלהם וחילוץ תווי פניהם הוא קיום צוואתם.
- דיון בנושא הערך המוסף שיש ללימודים ולמחקר ביולוגי עבור הלומד והחוקר. הדגמה עד כמה עיסוק מדעי יכול לבנות קומה באישיותו המוסרית/ ערכית של הלומד ולהוות עבורו מקור השראה.

הקדמה למורה:

כל יהודי בוגר נכנס לשואה עם עולמו הפנימי הייחודי לו: דרך החשיבה הייחודית לו, אמונות דעות ותחום עיסוק. פעמים רבות לאפיונים אלו הייתה השפעה על אופן ההתמודדות של אותו אדם עם המצב הקשה אליו נקלע.

במרכז השיעור נעמיד את השיח החינוכי בשאלות אותם נעלה בהתייחס למידע שנחשוף בפני התלמידים- שאלות של זהות אישית ומקצועית ודילמות מוסריות.

קישור למצגת:

[--https://view.genial.ly/6242c51b465279001a8531cd/presentation](https://view.genial.ly/6242c51b465279001a8531cd/presentation)

פתיחה:

שקף 2-4: העלאת שאלות מקדימות בפני התלמידים:

- מה משפיע על אדם בבחירת מקצוע כזה או אחר? (תחומי עניין, יכולות, יכולות השתכרות, ציפיות של המשפחה, החברה ועוד)
- איך אתם רואים את ההשפעה ההדדית שבין תחום עיסוקו של אדם לבין אופיו?
- האם תחום העיסוק משפיע על האופן שבו אדם מפרש/ מנהל את חייו?
(עורך דין-חשדן, קבלן- איש מעשה, פסיכולוג/עו"ס – קשוב לאחר ומנסה לפעול למענו וכדומה)

שקף 5:

ומה לגבי ביולוגים? מדענים? האם ניתן למצוא הדים להיותם מדענים באופן התמודדותם עם החיים?

שאלה זו למעשה עוסקת בשאלה רחבה יותר והיא האם יש דבר כזה "אופי של מדען", אם כן- איך הייתם מאפיינים אופי שכזה? (תשובות אפשריות לדוג': דייקן, ביקורתי, מאמין בכך שידע הוא כוח ועוד)

כניסה לתקופת השואה:

שקף 6: רקע על החיים בגטו ורשה בו נעסוק – מופיע במצגת עצמה. להרחבה בנושא- עבור המורה:

<https://www.yadvashem.org/he/holocaust/about/ghettos/warsaw.html>

בכיתה מומלץ לא לעסוק בהרחבה ברקע ההיסטורי אלא לסכם בע"פ את הרקע בכמה דקות. ניתן להסתייע בתמונות שבשקף זה העוסקות בבידוד, בצפיפות וברעב שהובילו לתמותה של כשליש מתושבי הגטו.

שקף 7: כיצד המדען/ הביולוג יכול לדעתכם להתמודד עם המאורעות?

שאלה זו חשובה על מנת לבחון את מצבו של המדען/ הביולוג בגטו. לרוב איבד באופן מידי את מקום עבודתו ומטה לחמו, לרוב גם אין לו את המכשור והתנאים הפיזיים המינימליים על מנת להמשיך במחקר, ומעבר לכל, הוא טרוד ומוצף בבעיות קיומיות שלו ושל משפחתו: דאגה לאוכל ולצרכי קיום בסיסיים, טיפול במשפחה ועוד. האם יש אפשרות שיביא את הזהות שלו כחוקר או כתלמיד למדעים לידי ביטוי?

שקף 8: עד כמה הכלים שהמדען רכש יוכלו לסייע לו בהתמודדות עם המצב בגטו?

גם אם המדען / הלומד לא יכולים להמשיך ללמוד ולחקור, האם יש כלי חשיבה או כלי מעשי שרכשו ויכול לעזור להם? (אולי יוכלו לעבוד במעבדות במרפאות ובבתי חולים, אולי יבינו טוב יותר איך לטפל בבני המשפחה ואולי יש להם יכולת לחקור ולהבין את המצב אליו נקלעו יותר טוב?)

שקפים 9 ו 10: שקפים שיש בהם מידע כללי על בית הספר לרפואה בגטו ומידע על שתי דמויות שיש להם מקום מכריע בעצם קיומו: פרופ' הירשפלד שיזם את הקמתו ואדוארד לוט- חסיד אומות העולם שסייע לביה"ס הן בהשגת הכרה מביה"ס לרפואה של אוניברסיטת ורשה והן בהברחת חומרי לימוד. כמוכ' הציל את אחד מהמרצים: פרופ' שטבהולץ.

שקף 11: מדוע להילחם על קיום ב"י"ס לרפואה בגטו? האין דברים חשובים מזה?

מטרת שאלה זו לנסות ולחשוב מהי המוטיבציה לקיום הלימודים הן מבחינת הסטודנטים והן מבחינת המרצים. האם לא יותר חשוב שהסטודנטים יעסקו רק בדאגה לעצם הקיום ובתמיכה בבני משפחה ובאוכלוסיית בגטו? למה ללמוד? ("למי יש ראש ללמוד?")

חשוב להעלות לדיון בתחילה את המוטיבציה הבסיסית שהיא פרקטית- מעשית: המשך הלימודים על מנת שהסטודנטים לא יפסידו שנות לימוד. יש מקום להדגיש את מסירות המרצים לסטודנטים שלעיתים לא הכירו אותם לפני הכניסה לגטו.

שקף 12: האם לימודי רפואה/ביולוגיה יכולים לתת מזור והתעלות נפש ללומדים?

מטרת שאלה זו הינה לעורר את התלמידים לחשוב על הערך המוסף הנפשי והרוחני שלימוד מדעי יכלו לספק. (לדוג': אסקפיזם-בריחה לחשיבה על נושאים שמעבר לבעיות הקיום, חיבור לעבר- לחיים הקודמים, ותקווה להגיע ליום שאחרי המלחמה.)

שקף 13: התוודעות לעדות של המורים והתלמידים מה הלימוד נתן להם:

עיסוק ביופיו של העולם ב"פלאי עולם-חוויה רוחנית, עיסוק ב"זוהר האנושות".

מעניין יהיה לשאול את התלמידים האם הם מזדהים עם דבריו של הירשפלד על הערך המוסף שבלימוד ביולוגיה ולערוך איתם דיון בעניין זה. (האם הם מזדהים עם האמירה? מה הם חושבים עליה? האם מאז שהתחילו ללמוד ביולוגיה הם זוכרים רגע של הפתעה או התעלות הנפש מיופיו של הטבע?)

שקף 14: סיכום סיפורו של ביה"ס לרפואה בעזרת קטע מסרט. הקטע הנבחר פותח בדבריה של אחייניתו של פרופ' הירשפלד וממשיך בהשמעת עדויות של ניצולים שלמדו ולימדו בבית הספר ושל חוקרים.

שקפים 15 - 16: שקפים שיש בהם מידע על המחקר על הרעב שנעשה בגטו ועל שתי דמויות מבין החוקרים: פרופ' מיליקובסקי שיזם והוביל את המחקר וד"ר לדרמן-רופא צעיר שהיה בצוות החוקרים. כמו"כ מצורפת רשימת החוקרים המקורית.

שקף 17: כיצד אפשר להסביר את קיום המחקר בתנאים הקשים בגטו תוך סיכון עצמי? מהי המוטיבציה לעריכת ניסוי זה?

חשוב לתת לתלמידים לחשוב על התשובות לשאלות בעצמם לפני הבאת הקולות האוטנטיים מהגטו.

שקף 18: קטע מסרט שבעזרתו ניתן לענות על השאלה שבשקף 17: האמונה בכך שהמחקר יתרום את תרומתו למדע ולרפואה של האנושות בעתיד, מרד בנאצים מעצם העובדה שהמחקר נאסר על ידם וכן רצון להנציח ולפרסם את הזוועות שנגרמו ע"י הנאצים שאותם ניסו להעלים מעיני העולם.

שקף 19: דברי ד"ר מיליקובסקי בהקדמה למחקר מוסיפים רובד נוסף לתשובה על שאלת המוטיבציה המופיע בשקף מס 17: "לא אמות לגמרי" - רצון להטביע חותם בעולם ולהשאיר עקבות משמעותיות אחרייך וכן צורך בסיסי רוחני של מדענים: " להשביע את רעבונו למדע ולדעת".

סיכום:

בשיעור זה התוודענו למאבקים של תלמידים, מורים וחוקרי מדעי החיים, אוהבי מדע, יהודיים בגטו ורשה, על שמירת צלם האדם, תוך כדי התמודדות עם מציאות קשה ואכזרית בעזרת שפה וכלים מדעיים שהיו חלק מזהותם- ממי שהיו. אנשי מדע אלו דבקו בערכים מדעיים בהם האמינו לפני המלחמה: באמונה שהשימוש בכלים מדעיים ובמחקר מדעי יביא לגילוי והבנת המציאות האמפירית ובעקבות זאת, לשיפור באיכות חיי האדם ואולי אף להגברת אושרו. סיפור מופת של ניסיון להגיע לאוויר פסגות רוחני ולרגעי התעלות ושובע אינטלקטואלי במציאות של רעב ומוות.

שקף 20: עיבוד החוויה. יש חשיבות רבה לסיום השיעור ע"י מתן מקום להתייחסות אישית של כל תלמיד לחוויה שעבר בשיעור. תגובותיהם של תלמידים מבתי ספר שונים בארץ יופיעו יחדיו במיצג המנטימטר.

נשמח אם תשתפו אותנו בשוב המצורף איך היה השיעור.:

<https://forms.gle/GnxvKZQizTSeWMzr5>